

Inbjudan

DOKUMENT-ID	ÄRENDENR	TILLHÖR	SIDA 1 (7)
FÖRFATTARE Anders Appelgren			DATUM 2005-05-02

DISTRIBUTION

Göteborgs Universitet
Handelshögskolan i Stockholm
Karlstads Universitet
Kungliga Tekniska Högskolan
Linköpings Universitet
Luleå Tekniska Universitet
Lunds Universitet
Mittuniversitetet
Stockholms Universitet
Umeå Universitet
Uppsala Universitet
Örebro Universitet

Inbjudan att inkomma med idéskisser till forskningsprojekt med relevans för kärnavfallsfrågan

SKB inbjuder här etablerade forskare att till den 27 maj 2005 inkomma med idéskisser (två till tre A4-sidor) till ett- eller tvååriga forskningsprojekt inom samhällsvetenskap och humaniora.

SKB:s samhällsforskningsprogram startade hösten 2004 och åtta projekt har beviljats medel. Två nya forskningsområden ska nu komplettera det pågående programmet:

- *Ungdomars syn på demokrati- och teknikfrågor,*
- *Media och omvärldsförändringar.*

Idéskisserna kommer att bedömas av en beredningsgrupp. Fullständiga projektbeskrivningar tas sedan fram för de idéskisser som valts ut. Efter granskning fattas beslut om vilka projekt som beviljas medel. Avtal tecknas och forskningsmedel finns tillgängliga omkring den 15 september 2005.

1. Bakgrund

Svensk Kärnbränslehantering AB, SKB, har uppdraget att bygga och driva anläggningar och transportsystem för hantering och slutförvaring av radioaktivt avfall och använt kärnbränsle från de svenska kärnkraftverken och andra kärntekniska anläggningar i landet. Inom de närmaste åren kommer SKB att ansöka om tillstånd att uppföra en inkapslingsanläggning (år 2006) och ett slutförvar för använt kärnbränsle (år 2008). Viktiga delar i den miljökonsekvensbeskrivning (MKB-dokument) som ska bifogas tillståndsansökan 2008, är beskrivningar av bedömda konsekvenser för miljö, natur, hälsa och samhälle.

Samhällsaspekter är en viktig del av arbetet med att lokalisera slutförvarssystemet. SKB arbetar med den så kallade ”frivillighetsprincipen” som innebär att

Svensk Kärnbränslehantering AB
Postadress Box 5864, 102 40 Stockholm
Besöksadress Brahegatan 47
Telefon 08-459 84 00 Fax 08-661 57 19
www.skb.se
Org nr 556175-2014 Säte Stockholm

verksamheten bedrivs under förutsättning att kommunfullmäktige i den aktuella kommunen har givit sitt godkännande och att en majoritet av kommuninvånarna är positiva.

Forskning spelar en viktig roll inom SKB: s verksamhet och företaget har många års erfarenhet att initiera och finansiera forskning främst av karaktären tillämpad uppdragsforskning. Den största delen av forskningen har varit inriktad på teknisk och naturvetenskaplig forskning.

I de förstudier som SKB genomförde i åtta svenska kommuner mellan 1993 och 2000 ägnades samhällsaspekterna ett betydande intresse. Det har dock framkommit, bland annat under förstudiearbetet och i remissvaren över SKB: s forsknings- och utvecklingsprogram (Fud), att det finns behov av en sammanhållen satsning på samhällsforskning som ett komplement till den tekniskt–naturvetenskapliga forskningen. I nästa program, Fud-07, kommer SKB att redovisa den forskning som publicerats inom samhällsprogrammet.

2. Syfte

SKB: s syften med samhällsforskningen är att:

- Bredda perspektivet på kärnbränsleprogrammets samhällsaspekter. Därmed underlättas möjligheterna att utvärdera och bedöma programmet i ett större sammanhang.
- Ge djupare kunskap och bättre underlag för plats- och projektanknutna utredningar och analyser. Därmed utnyttjas kunskap och resultat från samhällsforskningen till att höja kvalitén på beslutsunderlag och MKB-dokument.
- Bidra med underlag och analyser till forskning som rör samhällsaspekter av stora industri- och infrastrukturprojekt. Därmed kan kärnbränsleprogrammets erfarenheter tas tillvara för andra likartade projekt.

3. Förberedande arbete

Som en del av arbetet med att identifiera vilka frågeställningar som särskilt bör belysas ur ett brett samhällsperspektiv kartlade SKB under 2003 delar av den forskning och de utredningar med anknytning till kärnavfallsfrågan som har genomförts i Sverige samt den viktigaste internationella forskningen. Kartläggningen finns dokumenterad i en allmänt tillgänglig databas.

Som ytterligare ett led i förberedelserna inför en forskningssatsning genomförde SKB två seminarier kring samhälls- och beteendevetenskapliga frågor - i november 2002 och september 2003. Till seminariet inbjöds ett antal forskare inom det samhälls- och beteendevetenskapliga området samt representanter för de två kommuner som SKB idag genomför platsundersökningar, Oskarshamn och Östhammar. Båda seminarierna finns dokumenterade.

4. Arbetsplan

SKB har tagit fram en arbetsplan som beskriver hur forskningsprogrammet är tänkt att genomföras. Arbetsplanen är framförallt avsedd att presentera SKB: s syfte och mål med samhällsforskningen för samrådsparterna - det vill säga berörda kommuner, länsstyrelser, myndigheter, allmänhet, lokala intressegrupper med flera. Den kan även fylla en funktion som ett underlagsmaterial för intresserade forskare.

Några utgångspunkter för genomförandet är följande:

- Centralt för SKB: s samhällsforskning är dess relevans för olika perspektiv på slutförvarsfrågan. De övergripande forskningsområdena måste även uppfattas som vetenskapligt relevanta i forskarvärlden.
- SKB: s samhällsprogram, som innefattar både forskning och utredningar, beräknas i sin helhet kosta 30-40 miljoner SEK fram till inlämnandet av tillståndsansökan för slutförvaret. Cirka hälften av summan bedöms gå till forskning.
- SKB: s verksamhet ställer krav på en utvecklad samverkan och kommunikation med omvärlden. Detta gäller även för SKB:s samhällsforskning där resultat ska kommuniceras bland berörda, till exempel kommunerna.
- En beredningsgrupp har utsetts med ett antal välrenommerade forskare som ska utgöra ett stöd i genomförandet av forskningsprogrammet.
- Samhällsforskningens inriktning och resultat kommer att granskas enligt gängse akademiskt förfarande, av myndigheterna i deras granskning av SKB:s förslag till forskningsprogram (Fud), samt vid öppna seminarier.

5. Pågående program

På SKB:s webbplats, www.skb.se, finns information om SKB:s samhällsprogram och den samhällsforskning som bedrivs.

SKB har genom sin verksamhet i kommunerna, genomförda kartläggningar och forskningsseminarier identifierat fyra övergripande forskningstema:

- Socioekonomisk påverkan – Samhällsekonomiska effekter.
- Beslutsprocesser – Governance.
- Opinion och attityder – Psykosociala effekter.
- Omvärldsförändringar.

Inom dessa forskningsteman finns utrymme för forskarna att själva precisera de frågeställningar som är av vetenskapligt intresse. Forskningsresultaten bör kunna omsättas i praktisk tillämpning. Projekt med en mångvetenskaplig inriktning är av särskilt intresse.

För närvarande pågår följande åtta forskningsprojekt:

- ”Lokal utveckling och regional mobilisering kring tekniska och storskaliga projekt”, Fredrik Andersson, Umeå universitet.
- ”Långsiktiga socioekonomiska effekter av stora investeringar på små och medelstora orter”, Urban Lindgren, Umeå universitet.
- ”Allmänhet, expertis och deliberation”. Rolf Lidskog, Örebro universitet.
- ”Resurs eller avfall?”, Arne Kaijser, KTH (påbörjas hösten 2005).
- ”Identitet och trygghet i tid och rum - kulturteoretiska perspektiv på kärnavfallsfrågans existentiella dimensioner”, Alf Hornborg, Lunds universitet.
- ”Kärnavfallet - Från energireserv till kvittblivningsproblem”, Jonas Anshelm, Linköpings universitet.
- ”Attityder till slutförvar av använt kärnbränsle”, Lennart Sjöberg, Handelshögskolan i Stockholm.

- ”Nationell kärnbränslepolitik i en europeisk union?”, Per Cramér, Handelshögskolan, Göteborgs universitet.

Den 20 oktober 2004 hölls ett seminarium om SKB:s samhällsprogram där bland annat forskningsprojekten presenterades. Nästa seminarium i denna serie hålls den 27 oktober 2005.

6. Nya forskningsområden

Denna inbjudan avser projekt inom två nya kompletterande forskningsområden inom de teman som nämnts under punkt 5:

- Ungdomars syn på demokrati- och teknikfrågor,
- Media och omvärldsförändringar.

Projektförslag kan fokusera på en specifikt avgränsad problematik eller syfta till att ge en bredare översikt av viktiga faktorer, trender eller information på området, men skall alltid innehålla en beskrivning av relevansen av förväntade resultat för SKB:s uppgift att planera och genomföra arbetet med att konstruera ett slutförvar för svenskt kärnbränsle.

För att kompletterande forskningsprojekt inom samhällsprogrammet inte ytterligare ska belasta befolkningen i platsvalskommunerna kommer ansökningar som direkt involverar individer där som respondenter **inte att prioriteras**.

Ungdomars syn på demokrati- och teknikfrågor

Dagens barn och ungdomar är mer än någonsin tidigare medborgare i ett högtstående teknologiskt samhälle. De är också aktiva brukare av avancerad teknologi. Hur ser de på dagens och framtidens samhälle och sin egen roll i det? Vilka kunskaper och värderingar har de på teknikområdet? Hur påverkas de av stor tillgång till information och av mångfalden av kommunikationskanaler? Hur använder de möjligheterna? Vilka problem har de mött och vilka förväntar de sig i framtiden? Vilka preferenser och val lägger dagens högteknologiska samhälle grunden för när det gäller viljan och möjligheten att utvecklas och delta i samhällsutvecklingen som individ och som medborgare?

Forskning inom det föreslagna området avser att belysa dagens ungdomars syn, i vid mening, på teknik och teknikutveckling relaterat till demokratifrågor i dagens och i framtidens samhälle. Forskning kring ungdomars uppfattningar om risk, säkerhet och trygghet relativt olika slags teknologi, generell syn på kunskap och utbildning, egen roll i dagens och framtidens samhälle, samt upplevd möjlighet till att påverka sin omvärld och framtid är av intresse för programmet. Även regionala skillnader i ungdomarnas kunskaper, värderingar, riskuppfattningar och rollförväntningar kan belysas. Såväl teoretiska som empiriska studier välkomnas.

Media och omvärldsförändringar

Förmedling av kunskap, information och nyheter sker via en mångfald av institutioner och samhällsaktörer. Förmedlingen sker också på ett stort antal olika sätt, från personlig kommunikation till satelliternas omedelbara överföring av bild, ljud och tolkningar av företeelser eller händelser till mottagare inom det globala världssamfundet. Hur ser olika aktörer och intressenter på olika former av media och deras effekt på opinioner och samhällsförändringar? Vilken är medias roll i

samhällsutvecklingen idag och hur ser den rollen ut i framtiden? Vad är väsentliga styrfaktorer i utvecklingen på medieområdet, lokalt, nationellt eller internationellt? Hur sker urval av information och informationskällor? Hur sker säkringen av informationens korrekthet? Vad uppfattas vara trovärdig information? Hur förhåller sig människor till motstridande uppgifter i media? Hur använder medborgare (individer, grupper eller organisationer) media, inklusive internet och e-post, för opinionsbildning och information kring i samhälls- och framtidsfrågor?

Det är önskvärt att forskning inom programmet ger en god belysning av dagens användning av olika informations- och nyhetsmedier, liksom av arbetsätt och effekter av sådana relativt olika mottagargrupper, samt av möjliga, framtida utvecklingstrender. Ytterligare infallsvinklar inom området av intresse är forskning kring vad som styr livskraften över tid hos information eller förmedlade uppgifter, effekter på individer respektive samhälle av ökad tillgänglighet av informationskanaler och informationsmaterial, samt problematik kring långsiktig lagring av producerat material för framtida bruk.

7. Tidplan

Arbetet ska genomföras med sikte på att tillståndsansökan för slutförvaret lämnas in år 2008. De resultat som successivt kommer fram inom forskningsprogrammet ska ingå i underlaget för tillståndsansökningarna och MKB. Tidplanen ställer krav på att det är **erfarna/seniora forskare** som kommer att komma ifråga för tilldelning av forskningsmedel.

Projekten kan variera i tid. **Ett- och tvååriga projekt kan bli aktuella.** Vissa forskningsuppdrag kan komma att sträcka sig över längre tid.

8. Forskningskommunikation

Det är viktigt att beslutsfattare och övriga intressenter ges möjlighet att ta del av resultat från pågående forskning. I forskningsuppgifterna ingår därför att kommunicera delresultat till olika målgrupper under tiden forskningen pågår. I uppgifterna ingår också att delta i seminarier och möten samt att, förutom den vetenskapliga publiceringen, även publicera sina forskningsresultat i en populärvetenskaplig form. Förutom samrådsparterna är media en viktig målgrupp för resultat och slutsatser.

De forskare som beviljas medel förväntas också i inledningsskedet, genom till exempel studiebesök och möten med beslutsfattare, skaffa sig en grundläggande kunskap om slutförvarsprojektet. Forskningskommunikationen kommer att planeras och praktiskt hanteras av SKB.

9. Format på idéskissen

Idéskissen bör omfatta två till tre A4-sidor. Innehållet i idéskissen ska kortfattat beskriva mål, syfte och avgränsningar, idéer, hypoteser, genomförande, betydelse för forskningsområdet, tänkt publicering samt tid- och kostnadsplan. Utöver idéskissen bifogas kort meritförteckning och CV.

10. Arbetsgång och tidsramar

I bilagan Urvalskriterier anges krav som ställs på projekt i SKB:s samhällsforskningsprogram.

Ansökningsförfarandet sker i två steg.

Steg 1

- Idéskisserna ska vara SKB tillhanda **senast den 27 maj 2005**, via e-post, till anders.appelgren@skb.se.
- Beredningsgruppen gör ett urval bland inkomna idéskisser och beslutar vilka som går vidare till steg 2.

Steg 2

- Författarna till de idéskisser som valts ut i steg 1 uppmanas inkomma med fullständiga projektbeskrivningar, via e-post, till den 15 augusti 2005.
- Beredningsgruppen beslutar vilka projekt som beviljas medel.
- Avtal tecknas mellan parterna.
- Forskningsmedel kan rekvireras omgående efter kontraktets undertecknande, omkring den 15 september 2005.

11. Frågor

Frågor om SKB:s samhällsforskning kan ställas till Kristina Vikström, Svensk Kärnbränslehantering AB, SKB, 08-459 85 79, kristina.vikstrom@skb.se. Det går också bra att vända sig till Anders Appelgren, 08-459 84 34, anders.appelgren@skb.se

Bilaga Urvalskriterier

Urvalskriterier för projekt inom SKB:s samhällsforskningsprogram

Forskningsprojekten ska fokusera på SKB:s uppgift, det vill säga att ta hand om Sveriges använda kärnbränsle.

Forskningsprojekten ska bidra till en höjd kvalitet på de beslutsunderlag som ligger till grund för SKB:s och berörda kommuners framtida beslut om lokaliseringen av ett slutförvar för använt kärnbränsle. Forskningsprojekten ska också bredda perspektiven på och öka kunskapen om kärnavfallsfrågan.

Forskningsprojekten ska anknyta till något eller några av SKB:s fyra temaområden

- Socioekonomisk påverkan – Samhällsekonomiska effekter
- Beslutsprocesser – Governance
- Opinion och attityder – Psykosociala effekter
- Omvärldsförändringar

Forskningsprojekten ska genomföras inom ramen för SKB:s tidplan, vilket innebär att 1- och 2-åriga projekt kommer i fråga i denna ansökningsomgång. Forskningsresultaten ska ingå i de underlag som SKB bifogar tillståndsansökan för inkapslingsanläggning respektive slutförvar år 2008.

Syfte, problemställning, arbetsplan, metod och förväntade resultat ska vara tydligt formulerade. De förväntade resultaten ska vara relevanta både för forskningsområdet och för SKB. Projektens kostnader ska vara rimliga och realistiska.

Tillämpad forskning prioriteras. Forskningen ska baseras på inomvetenskaplig ”state-of-the-art”.

Deltagarna i programmet för samhällsforskning ska

- vara inomvetenskapligt välrenommerade,
- ha god kunskap om SKB:s arbete,
- ha god kännedom om lokaliseringsprocessens bakgrund och innehåll samt
- vara uppdaterade om dagsläget i SKB:s program.